

Denis a Irvine proti Belgii, rozsudek velkého senátu ze dne 1. 6. 2021 - K otázce zákonnosti omezení osoby s duševní nemocí na svobodě po změně právní úpravy

Stěžovatel: Denis a Irvine

Žalovaný stát: Belgie

Číslo stížnosti: 62819/17 a 63921/17

Datum: 01.06.2021

Článek Úmluvy: čl. 5

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: duševně nemocné osoby, osobní bezpečnost, právo na urychlené rozhodnutí o zákonnosti zbavení svobody, zákonnost zbavení svobody, zbavení svobody, změna právního předpisu

Český právní řád: § 104 až 110 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
§ 351 až 358 zákona č. 141/1963 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
§ 66 až 84b zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
§ 99 a 100 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Významnost: 1

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 4/2021

Denis a Irvine proti Belgii, rozsudek velkého senátu ze dne 1. 6. 2021

K otázce zákonnosti omezení osoby s duševní nemocí na svobodě po změně právní úpravy

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí velkého senátu dále rozvíjí dosavadní judikaturu Soudu k čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, tj. omezení na svobodě z důvodu duševní nemoci. Vnitrostátním soudům může rozhodnutí poskytnout cenné vodítko nejen při rozhodování ve věcech detence a periodického přezkoumávání, zda jsou podmínky pro zákonnost omezení na osobní svobodě ve smyslu uvedeného článku Úmluvy naplněny, ale i při propouštění osob z detence na svobodu, a to vzhledem k požadavku, aby byl přezkum zákonnosti zbavení svobody proveden urychleně (srov. čl. 5 odst. 4 Úmluvy).

(Zpracoval JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé jsou omezeni na svobodě v detenčním zařízení pro osoby s duševní nemocí (compulsory confinement). Tam byli umístěni na základě vnitrostátního zákona o sociální ochraně z roku 1930 (Social Protection Act), a to v návaznosti na protiprávní činy, kterých se předtím dopustili – první stěžovatel se dopustil v roce 2007 jednání, jež lze kvalifikovat jako krádež; druhý stěžovatel se dopustil v roce 2002 činů, které lze kvalifikovat jako pokus o krádež vloupáním. Tento zákon totiž umožňoval uložit detenci osobám s duševní nemocí za jednání, která lze kvalifikovat jako trestná, a to bez ohledu na jejich závažnost. Existence duševní nemoci přitom byla v případě obou stěžovatelů zjištěna na základě psychiatrického vyšetření.

V roce 2014 byl přijat zákon o nucené detenci (Compulsory Confinement Act). Ten – oproti předchozímu zákonu o sociální ochraně – umožňoval vzít do detence pouze osoby, které se dopustily závažných činů způsobujících fyzickou či psychickou újmu. Činy jako krádež či vloupání, bez ohledu na duševní stav osob, jež se jich dopustily, tak nově nebyly důvodem pro nucené omezení na svobodě. Ačkoli se nový zákon vztahoval na všechny dosud neukončené případy, neobsahoval žádné přechodné ustanovení, jež by výslovně řešilo situaci osob, které byly do detence umístěny na základě předchozího zákona o sociální ochraně z roku 1930 a které se dopustily jednání, jež nedosahovalo stupně závažnosti vyžadovaného novou právní úpravou.

V návaznosti na přijetí nové právní úpravy podali stěžovatelé žádost o propuštění z detence. Podle jejich názoru totiž ode dne 5. 5. 2014, kdy nabyl zákon o nucené detenci účinnosti, neexistuje právní základ pro jejich nucené omezení na svobodě. Vnitrostátní orgány nicméně jejich žádostem nevyhověly. Podle jejich názoru totiž nebyly kumulativně splněny dvě podmínky stanovené zákonem o nucené detenci, zejména podmínka, že se duševní stav stěžovatelů zlepšil natolik, že již nepředstavovali nebezpečí pro společnost. Belgický kasační soud, který rozhodoval o kasačním opravném prostředku, poté dospěl k závěru, že vzetí stěžovatelů do detence představuje věc rozhodnutou (res iudicata), která je konečná. Článek 5 odst. 1 Úmluvy podle jeho názoru neznemožňuje následně toto rozhodnutí – vydané v první fázi – vymoci ve fázi druhé. Tato druhá fáze (výkon rozhodnutí) se totiž řídí odlišnými pravidly.

Jelikož nebyli stěžovatelé před vnitrostátními soudy úspěšní, podali stížnost k Soudu. V ní namítli porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy (právo na svobodu a osobní bezpečnost) a čl. 5 odst. 4 Úmluvy (urychlený přezkum zákonnosti zbavení svobody).

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. ROZSAH PŘEZKUMU VĚCI VELKÝM SENÁTEM

94. Vláda vznesla předběžnou námitku týkající se rozsahu věci postoupené velkému senátu a přípustnosti některých námitek podaných stěžovateli.

A. Předběžná námitka vlády

95. Ve svých vyjádřeních před velkým senátem a během jednání vláda zdůraznila, že stěžovatelé před vnitrostátními soudy tvrdili pouze to, že jejich nucená detence již nemá právní základ ve vnitrostátním právu, a že by proto měli být okamžitě propuštěni na svobodu. Otázka posouzení míry nebezpečnosti stěžovatelů a relevantních faktorů pro pokračování jejich detence je nová, a navíc odlišná od té, která byla projednávána před vnitrostátními soudy.

96. Vláda poznamenala, že stěžovatelé ve své stížnosti k Soudu ani ve svých podáních netvrdili, že by jejich nucené omezení na svobodě bylo v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy z důvodu, že již netrpí

duševními nemocemi (...).

B. Posouzení námítky Soudem

(...)

110. Soud si je vědom existence strukturálního problému, kterému v Belgii stále čelí značný počet osob omezených na svobodě (v tomto ohledu viz *W. D. proti Belgii*, č. 73548/13, rozsudek ze dne 6. 9. 2016, § 161-170; and *Rooman proti Belgii*, č. 18052/11, rozsudek velkého senátu ze dne 31. 1. 2019, § 201). Dodatečná tvrzení, která stěžovatelé vznesli poprvé před velkým senátem (...), však nelze považovat za tvrzení týkající se konkrétních aspektů původních stížností, o nichž rozhodoval senát (čtvrtá sekce) Soudu (...). Tyto argumenty je proto potřeba považovat za nové námítky, které nespadají do rozsahu přezkumu věci předložené velkému senátu.

111. Předběžné námítce vlády je proto třeba vyhovět. Z toho vyplývá, že velký senát nemůže při posuzování věci zohlednit tyto dodatečné argumenty stěžovatelů. Omezí se proto pouze na ty aspekty stížností, které byly předloženy senátu Soudu a které jím byly vzaty v úvahu při rozhodování.

(...)

II. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 1 ÚMLUVY

113. Stěžovatelé namítají, že od okamžiku nabytí účinnosti zákona o nucené detenci z roku 2014 neexistuje pro jejich pokračující omezení na svobodě právní základ, jak vyžaduje čl. 5 odst. 1 Úmluvy, jehož příslušná část stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

... zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků; ...“

A. Senátní rozsudek

114. Rozhodující senát (čtvrtá sekce Soudu) připomněl, že vzhledem k neexistenci přechodných ustanovení ve prospěch osob, kterým bylo uloženo omezení na svobodě podle předchozí právní úpravy (zákon o sociální ochraně z roku 1930) a jež se dopustily jednání, které již podle nové právní úpravy není důvodem k nucenému omezení svobody, rozhodl belgický kasační soud, že stěžovatelé mají být nadále omezeni na svobodě na základě pravomocného rozhodnutí o umístění do detence, jež je konečné (*res iudicata*). Rozhodující senát dospěl k závěru, že tento výklad nové právní úpravy odpovídá přípravným dokumentům a parlamentním diskusím při přijímání příslušné právní úpravy a není svévolný ani zjevně nepřiměřený. Rozhodl proto, že pokračující detence stěžovatelů byla nadále založena na soudních rozhodnutích přijatých podle předchozí právní úpravy. Taktéž připomněl, že stěžovatelé nezpochybnili, že stále splňují tzv. Winterwerpova kritéria stanovená v rozsudku ve věci *Winterwerp proti Nizozemsku* (č. 6301/73, rozsudek ze dne 24. 10. 1979, § 39). Z toho důvodu dospěl senát Soudu k závěru, že k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

B. Vyjádření stran

1. Stěžovatelé

115. Stěžovatelé nezpochybnili, že trpí duševní nemocí a že jejich omezení na svobodě spadá do působnosti čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy. Uznali sice, že potřebují psychiatrickou péči, podle jejich

názoru však činy, kterých se dopustili, nedosahují požadované úrovně, kterou vyžaduje čl. 9 zákona o nucené detenci, a proto již neexistuje právní základ pro jejich pokračující omezení na svobodě.

116. Stěžovatelé se domnívají, že podmínky stanovené v čl. 9 zákona o nucené detenci je třeba ověřovat *ex nunc*: pokud dojde ke změně platné právní úpravy, jako v tomto případě, má to podle jejich názoru nevyhnutelně vliv na posouzení otázky, zda jsou stále splněny požadavky plynoucí z čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

(...)

2. Vláda

119. Vláda namítla, že stěžovatelé byli umístěni do detence v souladu s platnou právní úpravou, přičemž rozhodnutí o omezení na svobodě nabylo právní moci a jsou konečná. Nucené omezení svobody stěžovatelů tedy proběhlo v souladu s postupem stanoveným zákonem. Následné přezkoumání zákonnosti nuceného omezení svobody představuje posouzení *ex tunc*: příslušná oddělení sociální ochrany u vykonávacích soudů („CPS“), která nahradila dříve existující Komise pro sociální ochranu („CDS“) a jsou odpovědná za výkon rozhodnutí o omezení na svobodě, nemohou zpochybnit původní rozhodnutí o umístění dotyčné osoby do detence. Z diskusí při přijímání nové právní úpravy v parlamentu a rovněž z judikatury kasačního soudu je totiž zřejmé, že nový zákon o nucené detenci nemá ovlivňovat dříve vydaná a již pravomocná rozhodnutí o uložení detence (...). Nebylo tedy možné tvrdit, že pro nucené omezení svobody stěžovatelů již neexistuje právní základ (...).

120. Pokud jde o Winterwerpova kritéria (...), vláda uvedla, že ta nebyla v každém případě v posuzované věci naplněna. Stěžovatelé totiž podle zjištění psychiatrů trpěli konkrétními a závažnými duševními nemocemi. CPS přitom v souladu se zákonem prováděla pravidelný přezkum za účelem ověření, zda tyto duševní nemoci nadále trvají. Tyto kontroly lze označit za zkoumání *ex nunc*. V daném případě přitom vnitrostátní soudy zjistily, že duševní stav stěžovatelů neumožňuje jejich propuštění na svobodu. Vláda v tomto směru poukázala rovněž na skutečnost, že stěžovatelé nijak nezpochybnili, že v době umístění do detenčního zařízení trpěli vážnými duševními nemocemi a že tyto nemoci nadále trvaly.

121. Podle vlády proto neexistuje žádný důvod k tomu, aby se v případě stěžovatelů jednalo o svévolné omezení na svobodě: nikdy nebylo namítáno, že by vnitrostátní orgány jednaly ve zlé víře nebo se dopustily nějakého pochybení, přičemž předmětný právní rámec byl jednoznačný a předvídatelný.

C. Posouzení Soudu

122. Úkolem Soudu je posoudit, zda pokračující nucené omezení svobody stěžovatelů spadá pod některý z důvodů přípustného zbavení svobody podle čl. 5 odst. 1 písm. a) až f) Úmluvy a zda uvedené omezení bylo „zákonné“ ve smyslu tohoto ustanovení.

1. Obecné principy stanovené v judikatuře Soudu k čl. 5 odst. 1 Úmluvy

123. Článek 5 Úmluvy se nachází, společně s čl. 2, 3 a 4, v první řadě základních práv, která zajišťují tělesnou bezpečnost jednotlivce. Z toho důvodu je tento článek vrcholně důležitý. Jeho hlavním účelem je zabránit svévolnému nebo neospravedlnitelnému zbavení svobody jednotlivce (viz *Buzadji proti Moldavsku*, č. 23755/07, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 7. 2016, § 84; a *S. V. a A. proti Dánsku*, č. 35553/12 a 2 další, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 10. 2018, § 73).

124. Jednotlivá ustanovení pod písmeny a) až f) čl. 5 odst. 1 Úmluvy obsahují taxativní seznam

přípustných důvodů, na základě nichž může být osoba zbavena svobody, přičemž žádné omezení svobody nelze považovat za zákonné, pokud jej nelze podřadit pod některý z těchto důvodů. Pouze restriktivní výklad taxativního výčtu přípustných důvodů pro zbavení svobody je přitom v souladu s cílem čl. 5 Úmluvy, totiž zajistit, aby nikdo nebyl svévolně zbaven své osobní svobody (viz například *Ilseher proti Německu*, č. 10211/12 a 27505/14, rozsudek velkého senátu ze dne 4. 12. 2018, § 126).

125. Každé zbavení svobody musí – kromě toho, že spadá pod jednu z výjimek uvedených v čl. 5 odst. 1 písm. a) až f) Úmluvy – být i „zákonné“. Pokud jde o „zákonnost“ zbavení svobody, včetně otázky, zda k němu došlo „postupem stanoveným zákonem“, odkazuje Úmluva především do oblasti vnitrostátního práva a zakotvuje povinnost dodržovat tam stanovená hmotněprávní a procesní pravidla (viz *Saadi proti Spojenému království*, č. 13229/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. 1. 2008, § 67; a *Ilseher proti Německu*, citováno výše, § 135). Doba omezení na svobodě je v zásadě „zákonná“, pokud je založena na soudním rozhodnutí (viz *Ječius proti Litvě*, č. 34578/97, rozsudek ze dne 31. 7. 2000, § 68; *Nevmerjitski proti Ukrajině*, č. 54825/00, rozsudek ze dne 5. 4. 2005, § 116; a *Mooren proti Německu*, č. 11364/03, rozsudek velkého senátu ze dne 9. 7. 2009).

126. Zatímco výklad a uplatňování vnitrostátního práva je v první řadě úkolem vnitrostátních orgánů, zejména soudů, situace je jiná v případech, kdy nedodržení vnitrostátního práva vede k porušení Úmluvy. To platí zejména pro situace, v nichž je použitelný čl. 5 odst. 1 Úmluvy. V takových případech musí Soud mít možnost přezkoumat, zda bylo vnitrostátní právo v daném případě dodrženo (viz *Winterwerp proti Nizozemsku*, citováno výše, § 45-46; *Benham proti Spojenému království*, č. 19380/92, rozsudek ze dne 10. 6. 1996, § 41; *Creanga proti Rumunsku*, č. 29226/03, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 2. 2012, § 101).

127. Soulad s vnitrostátním právem však nestačí: samotné vnitrostátní právo musí být navíc v souladu s Úmluvou, a to včetně obecných principů, které jsou v ní vyjádřeny nebo z ní vyplývají (viz *Simons proti Belgii*, č. 71407/10, rozsudek ze dne 28. 8. 2012; a *Plesó proti Maďarsku*, č. 41242/08, rozsudek ze dne 2. 10. 2012, § 59). Mezi obecné principy vyplývající z Úmluvy, na které odkazuje judikatura Soudu k čl. 5 odst. 1 Úmluvy, patří zásady právního státu (viz *Buzadji proti Moldavsku*, citováno výše, § 84; a *S. V. a A. proti Dánsku*, citováno výše, § 73) a s nimi spojený princip právní jistoty (viz mj. *Baranowski proti Polsku*, č. 28358/95, rozsudek ze dne 28. 3. 2000, § 52) a princip proporcionality (viz například *Enhorn proti Švédsku*, č. 56529/00, rozsudek ze dne 25. 1. 2005, § 36).

128. Pokud jde o princip právní jistoty, slovní spojení „v souladu s řízením stanoveným zákonem“ vyžaduje nejen to, aby každé zatčení nebo omezení na svobodě mělo právní základ ve vnitrostátním právu, ale týká se také kvality takového zákona (...). K tomu, aby byl požadovaný standard „zákonnosti“ splněn, je proto nezbytné, aby podmínky pro zbavení svobody byly ve vnitrostátním právu jednoznačně vymezeny a aby uplatňování takové vnitrostátní právní úpravy bylo předvídatelné (viz *Khlaifia a ostatní proti Itálii*, č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2016, § 91-92; a *Z. A. a ostatní proti Rusku*, č. 61411/15 a 3 další, rozsudek velkého senátu ze dne 21. 11. 2019, § 161).

129. Článek 5 odst. 1 Úmluvy kromě toho vyžaduje, aby každé zbavení svobody bylo v souladu s účelem ochrany jednotlivce před svévolí (viz například *Winterwerp proti Nizozemsku*, citováno výše, § 37 a 45; *Saadi proti Spojenému království*, citováno výše, § 67; a *Ilseher proti Německu*, citováno výše, § 136).

130. Pojetí svévole v souvislosti s čl. 5 odst. 1 písmen b), d) a e) Úmluvy zahrnuje rovněž posouzení, zda bylo omezení na svobodě nezbytné k dosažení stanoveného cíle (viz *Witold Litwa proti Polsku*, č. 26629/95, rozsudek ze dne 4. 4. 2000, § 78; a *Saadi proti Spojenému království*, citováno výše, § 70). Jinými slovy, musí být prokázáno, že zbavení svobody bylo za daných okolností nezbytné (viz *Ilseher*

proti Německu, citováno výše, § 137 a tam uvedená judikatura). Omezení na svobodě je natolik závažným opatřením, že je odůvodněno pouze jako poslední možnost, pokud byla zvážena jiná, méně závažná opatření, u kterých bylo shledáno, že k ochraně jednotlivce nebo veřejného zájmu (...) nepostačují (viz S., V. a A. proti Dánsku, citováno výše, § 77; a Ilseher proti Německu, citováno výše, § 137 a tam uvedená judikatura).

131. Podmínka, aby nedošlo ke svévoli, tedy vyžaduje, aby rozhodnutí o omezení na svobodě i samotný výkon nucené detence skutečně odpovídaly účelu zbavení svobody, které umožňuje příslušný pododstavec čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz Merabishvili proti Gruzii, č. 72508/13, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 11. 2017, § 186; a Rooman proti Belgii, citováno výše, § 190 a tam uvedená judikatura).

132. Ačkoli pouze písm. c) a d) výslovně odkazují na „účel“ (...) zbavení svobody (...), z jejich znění a celkové struktury čl. 5 odst. 1 Úmluvy je zřejmé, že tento požadavek je implicitně obsažen ve všech pododstavcích tohoto článku (viz Merabishvili proti Gruzii, citováno výše, § 299; a Rooman proti Belgii, citováno výše, § 191).

133. Závěrem je třeba připomenout, že úkolem Soudu není vyjadřovat se k vhodnosti metod zvolených zákonodárcem k úpravě určité oblasti; jeho úkolem je pouze určit, zda jsou přijaté metody a jejich účinky v souladu s Úmluvou (viz, mutatis mutandis, Taxquet proti Belgii, č. 926/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 11. 2010, § 83, pokud jde o závěry vyjádřené v kontextu čl. 6 odst. 1 Úmluvy; Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku, č. 18030/11, rozsudek velkého senátu ze dne 8. 11. 2016, § 184; a Magyar Kétfarkú Kutya Párt proti Maďarsku, č. 201/17, rozsudek velkého senátu ze dne 20. 1. 2020, § 95, pokud jde o případy týkající se čl. 10 Úmluvy; jakož i Gorzelik a ostatní proti Polsku, č. 44158/98, rozsudek ze dne 17. 2. 2004, § 67 a tam uvedené závěry v kontextu článku 11 Úmluvy).

2. Požadavky týkající se zbavení svobody osob „duševně nemocných“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy

134. Pokud jde o zbavení svobody na základě čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy a možnosti jeho ospravedlnění, Soud opakuje, že v tomto ustanovení obsažený výraz osoby „duševně nemocné“ má autonomní význam. Tento termín se nedá přesně definovat, protože jeho význam se neustále v čase vyvíjí s tím, jak postupuje výzkum v oblasti psychiatrie (viz Ilseher proti Německu, citováno výše, § 127).

135. Jednotlivec nemůže být považován za „duševně nemocného“ a zbaven z toho důvodu své svobody, pokud nejsou kumulativně splněny tyto tři podmínky: za prvé, musí být spolehlivě prokázáno, že daná osoba trpí duševní nemocí, to znamená, že duševní nemoc musí být zjištěna na základě objektivních a odborných lékařských vyšetření; za druhé, duševní nemoc musí být takového druhu nebo závažnosti, aby odůvodňovala nucené omezení na svobodě; za třetí, platnost trvajících omezení na svobodě závisí na přetrvávání takové duševní nemoci (viz mj. Winterwerp proti Nizozemsku, citováno výše, § 39; Stanev proti Bulharsku, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2012, § 145; Ilseher proti Německu, citováno výše, § 127; a Rooman proti Belgii, citováno výše, § 192).

136. Pokud jde o rozhodování, zda má být jednotlivec omezen na svobodě jakožto osoba „duševně nemocná“, je třeba uznat, že vnitrostátní orgány mají určitý prostor pro uvážení. Je totiž v první řadě na nich, aby posoudily důkazy, které jim byly v konkrétním případě předloženy; úkolem Soudu je proto pouze přezkoumat rozhodnutí těchto orgánů z hlediska standardů, které vyžaduje Úmluva (viz Winterwerp proti Nizozemsku, citováno výše, § 40; a Ilseher proti Německu, citováno výše, § 128). Přípustné důvody pro zbavení svobody uvedené v čl. 5 odst. 1 Úmluvy je však třeba vykládat

restriktivně. Duševní nemoc tudíž musí dosahovat určitého stupně závažnosti, aby mohla být považována za „skutečnou“ duševní nemoc pro účely čl. 5 § 1 písm. e) Úmluvy. Ta musí být natolik závažná, že vyžaduje léčbu v ústavu pro duševně nemocné pacienty (Ilseher proti Německu, citováno výše, § 129).

137. Rozhodným okamžikem, ke kterému musí být existence duševní nemoci spolehlivě zjištěna, je pro účely čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy datum přijetí opatření, kterým byla osoba v důsledku zjištěného duševního stavu omezena na osobní svobodě. Jak však vyplývá z třetí podmínky pro ospravedlnění omezení osob s duševní nemocí na svobodě, tedy že platnost pokračující detence musí záviset na přetrvávání duševní nemoci, je třeba vzít v úvahu případné změny duševního stavu osoby omezené na svobodě, které nastanou po přijetí rozhodnutí o detenci (Ilseher proti Německu, citováno výše, § 134).

3. Aplikace uvedených principů na posuzovaný případ

138. Soud nejprve objasní některé otázky týkající se důvodu zbavení svobody, který je použitelný v tomto případě (a), a poté posoudí, zda bylo omezení stěžovatelů na osobní svobodě „zákonné“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy (b).

(a) Důvody umožňující zbavení svobody

139. Pro účely posouzení, zda lze omezení svobody stěžovatelů ospravedlnit podle některého z písmen a) až f) čl. 5 odst. 1 Úmluvy, Soud na úvod poznamenává, že na rozdíl od stěžovatele ve výše citovaném případě Ilseher nebyli stěžovatelé v této věci odsouzeni za trestný čin. Ačkoli bylo zjištěno, že se stěžovatelé dopustili trestněprávně postižitelných činů (...), podle vnitrostátních soudů současně stěžovatelé trpěli duševní nemocí, která vyloučila či vážně ovlivnila jejich rozumové a volní schopnosti ve smyslu čl. 7 zákona o sociální ochraně (...). Na základě těchto zjištění nařídily vnitrostátní soudy umístění stěžovatelů do nucené detence, která je podle vnitrostátního práva „preventivním opatřením“ a nikoli trestem (...). Z toho plyne, že stěžovatelé nebyli odsouzeni za trestný čin a nebyl jim uložen žádný trest.

140. Jejich omezení na svobodě proto nemohlo být ospravedlněno podle čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy jakožto zákonné uvěznění „po odsouzení“ (k tomu viz Van Droogenbroeck proti Belgii, č. 7906/77, rozsudek ze dne 24. 6. 1982, § 35; Del Río Prada proti Španělsku, č. 42750/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. 10. 2013, § 123-124; a obdobně Ilseher proti Německu, citováno výše, § 144 a 146).

141. Mezi stranami není sporu o tom, že zbavení svobody stěžovatelů spadalo do působnosti čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy v rozsahu, v jakém se vztahuje na zákonné držení „osob duševně nemocných“. Soud s tímto závěrem souhlasí, a to jednak vzhledem k tomu, že stěžovatelé nemohli být trestně odpovědní za své činy z důvodu existence duševních nemocí, které u nich byly zjištěny, jednak s ohledem na to, že nucená detence je zabezpečovacím opatřením, jehož účel je spíše preventivní než trestní.

(...)

143. Soud proto přezkoumá, zda byla nucená detence stěžovatelů (...) zákonná ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

(b) Zákonnost zbavení svobody

144. Soud připomíná, že stěžovatelé byli (...) na základě čl. 7 zákona o sociální ochraně umístěni do detence za činy, které lze kvalifikovat jako krádež a pokus o krádež vloupáním (...).

145. Proti rozhodnutím o uložení detence nebyl podán k vnitrostátním soudům ani k tomuto Soudu žádný opravný prostředek. Strany rovněž nezpochybnily, že uvedená rozhodnutí byla přijata „v souladu s postupem stanoveným zákonem“ a že omezení stěžovatelů na svobodě bylo původně zákonné ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

146. Podle názoru Soudu z dostupných informací rovněž plyne, že v době, kdy vnitrostátní soudy rozhodly o umístění stěžovatelů do detence, nebylo zpochybněno, že stěžovatelé trpěli duševní nemocí, jež byla takového druhu nebo závažnosti, že odůvodňovala jejich omezení na svobodě, jak vyžadují první dvě podmínky plynoucí z rozsudku ve věci Winterwerp proti Nizozemsku (citováno výše, § 39; ...).

147. Stěžovatelé naopak tvrdí, že od 1. 10. 2016, kdy nabyl zákon o nucené detenci účinnosti, již neexistuje platný právní základ pro jejich nucené omezení na svobodě.

148. Soud nejprve nastíní předmětnou změnu právní úpravy a otázku, která před ním vyvstává (i), poté posoudí způsob, jakým vnitrostátní soudy aplikovaly příslušná ustanovení vnitrostátního práva v případě stěžovatelů (ii), a přezkoumá, zda je tento postup slučitelný s požadavky plynoucími z čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy (iii), aby mohl učinit závěr o zákonnosti zbavení svobody stěžovatelů (iv).

(i) Předmětná změna právní úpravy a otázka nastolená před Soudem

149. Soud připomíná, že podle právních předpisů účinných v době, kdy byla přijata původní rozhodnutí o umístění stěžovatelů do detence, mohlo být opatření o omezení na svobodě nařízeno na základě čl. 7 zákona o sociální ochraně, pokud se osoba dopustila činu, který lze kvalifikovat jako trestný čin, a pokud trpěla duševní nemocí nebo závažnou duševní poruchou, která jí znemožňovala ovládat své jednání (...). Spáchání jakéhokoli činu, který lze kvalifikovat jako trestný čin, tak mohlo být důvodem k nucenému omezení na svobodě dotyčné osoby, aniž by musela být naplněna podmínka závažnosti.

150. Článek 9 zákona o nucené detenci, který vstoupil nově v účinnost, naopak stanoví, že detenci lze uložit pouze v případě, že byl spáchán trestný či jinak závažný čin, který poškozuje nebo ohrožuje tělesnou nebo duševní integritu jiné osoby (...). Kromě toho musí dotyčná osoba v době, kdy je přijímáno rozhodnutí o umístění do detenčního zařízení, trpět duševní nemocí, která vyloučila nebo vážně omezila její rozlišovací schopnosti nebo schopnosti ovládat své jednání, a musí existovat důvodná obava, že v důsledku duševní nemoci, případně v kombinaci s dalšími rizikovými faktory, se tato osoba v budoucnu dopustí dalších činů, které způsobí nebo mohou způsobit újmu na tělesné nebo duševní integritě jiné osoby.

151. Soud dále podotýká, že ačkoli se zákon o nucené detenci z roku 2014 v zásadě vztahuje na všechny projednávané případy (...), nestanoví zvláštní přechodné ustanovení pro osoby, které byly umístěny do detence na základě předchozího zákona o sociální ochraně z roku 1930 a které se dopustily jednání, jež nedosahuje nově stanovené hranice požadované čl. 9 zákona o nucené detenci (...).

152. Soud proto konstatuje, a vláda to připustila, že činy kvalifikovatelné jako krádež a pokus o krádež, kterých se stěžovatelé v projednávané věci dopustili, již za současného stavu nemohou být důvodem pro nucené omezení svobody jednotlivce podle zákona o nucené detenci z roku 2014, a to bez ohledu na jeho duševní stav.

153. V projednávaném případě tedy vyvstává otázka, zda od vstupu výše uvedeného zákona v platnost lze zbavení svobody stěžovatelů stále považovat za zákonné, vzhledem k tomu, že tato nová právní úprava již nestanoví možnost umístit jednotlivce do detence za činy, kterých se stěžovatelé

dopustili a které byly důvodem pro zbavení jejich svobody. Stručně řečeno, je třeba určit, zda zavedení požadavku určité úrovně závažnosti v čl. 9 zákona o nucené detenci ovlivnilo zákonnost jejich omezení na svobodě s ohledem na požadavky čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

154. ... V kontextu projednávané věci je úkolem Soudu (...) ověřit, zda je zbavení svobody stěžovatelů zákonné, a zejména (...), zda pokračující omezení na svobodě po vstupu zákona o nucené detenci z roku 2014 v účinnost má stále platný právní základ.

(ii) Použití nové právní úpravy vnitrostátními soudy v tomto případě

155. Když stěžovatelé požádali, aby bylo rozhodnuto, zda byla zákonnost jejich omezení na svobodě dotčena v důsledku přijetí nové právní úpravy, CPS a následně v poslední instanci kasační soud dospěly k závěru, že tomu tak není (...). Kasační soud konstatoval, že rozhodnutí přijatá (...) ve věcech stěžovatelů nabyta právní moci a (...) jsou konečná. Podle názoru kasačního soudu čl. 5 odst. 1 Úmluvy nebrání tomu, aby rozhodnutí o nuceném omezení na svobodě přijatá za původní právní úpravy byla následně vykonána ve druhé (vykonávací) fázi, která se neřídí stejnými pravidly, jako jsou ta, podle nichž se o omezení na svobodě rozhoduje ve fázi první. Dospěl proto k závěru, že čl. 5 odst. 1 Úmluvy nevyžaduje, aby pravomocně uložené opatření o nařízení detence již nebylo považováno za zákonné z toho pouhého důvodu, že se při jeho výkonu změnila právní úprava. Jediným důsledkem přijetí nové právní úpravy tak je, že uvedené opatření již není možné v budoucnu uložit pro stejný skutek, pro který mohla být osoba umístěna do detence v minulosti. Kasační soud k tomu dodal, že posouzení duševního stavu držných osob a míry jejich nebezpečnosti pro společnost se neprovádí pouze s ohledem na činy, které byly důvodem pro omezení na osobní svobodě, ale také s ohledem na řadu dalších rizikových faktorů, které se předkládají CPS k posouzení.

156. Kasační soud tedy (...) odlišil dvě po sobě jdoucí fáze omezení na svobodě, které se řídí různými ustanoveními a kritérii.

157. Belgický systém nuceného omezení na svobodě předpokládá nejprve provedení soudního řízení, jehož výsledkem je rozhodnutí o umístění osoby do detence. Tuto fázi upravoval čl. 7 zákona o sociální ochraně z roku 1930 (...) a od 1. 10. 2016 ji upravuje čl. 9 zákona o nucené detenci z roku 2014 (...), jež stanovují kritéria pro omezení osoby na svobodě.

158. Rozhodnutí vnitrostátních orgánů nebo soudu prvního stupně, kterým se ukládá detence podle těchto ustanovení, zůstává v platnosti po celou dobu omezení na svobodě, dokud není vydáno pravomocné rozhodnutí o propuštění z detence

(...).

159. Pokud jde o stěžovatele, rozhodnutí o jejich umístění do detence byla vydána dne 18. 6. 2007 a 14. 11. 2002 na základě čl. 7 zákona o sociální ochraně (...).

160. Jakmile je vydáno rozhodnutí o umístění do detence, začíná druhá fáze omezení na svobodě, během níž CPS (...) v pravidelných intervalech přezkoumává situaci osob omezených na svobodě. Během tohoto přezkumu mohou osoby v detenci požádat o změnu opatření týkajících se jejich omezení na svobodě nebo požádat o propuštění z detence. V této vykonávací fázi se používají odlišná pravidla, zejména pokud jde o podmínky pro úplné propuštění jednotlivce z detence

161. (...). Toto propuštění se dříve řídilo čl. 18 zákona o sociální ochraně a nyní se řídí čl. 66 zákona o nucené detenci (...).

162. Podle posledně uvedeného ustanovení se při pravidelném přezkumu omezení na svobodě nezohledňuje povaha činů, kterých se dotýčná osoba dopustila a jež byly důvodem k uložení nucené

detence. Je však vyžadováno, aby CPS posoudila, zda se duševní stav osob omezených na svobodě dostatečně stabilizoval a zda existuje riziko, že jimi bude trestná činnost v budoucnu opakována. V tomto kontextu musí CPS přihlídnout k celé řadě rizikových faktorů, včetně těch činů, jež byly důvodem pro omezení osoby na svobodě (...).

163. Stručně řečeno – a s ohledem na vnitrostátní právo, jak bylo vyloženo kasačním soudem v projednávané věci – vzhledem k tomu, že stěžovatelé nebyli pravomocně propuštěni z detence, pokračovalo jejich omezení na svobodě na základě platného právního základu, a to konkrétně rozhodnutí o umístění do nucené detence z let 2007, respektive 2002.

164. Soud konstatuje, že výklad přijatý vnitrostátními soudy v projednávané věci odpovídá záměru zákonodárce, který byl zveřejněn v rámci přípravných dokumentů před přijetím zákona o nucené detenci z roku 2014. Z nich vyplývá, že zákon o nucené detenci neměl za cíl ovlivnit dřívější rozhodnutí přijatá ve vztahu k osobám trpícím duševní nemocí, jež se dopustily činů, které mohly vést k omezení na svobodě podle zákona o sociální ochraně z roku 1930, a u kterých by uložení detence podle nové právní úpravy již nebylo možné (...).

165. Zákonodárce se tedy rozhodl zachovat právní závaznost dříve vydaných rozhodnutí o omezení na svobodě, jež byla přijata podle zákona o sociální ochraně. Z toho vyplývá, že pokud jde o osoby umístěné do detence na základě rozhodnutí, která nabyla právní moci před 1. 10. 2016, jsou účinky zákona o nucené detenci omezeny na rozhodnutí o prodloužení detence, praktická opatření pro její výkon a na případné propuštění osob z detence.

166. Soud opakuje, že jeho úkolem není vyjadřovat se k vhodnosti metod zvolených zákonodárcem (viz bod 133 výše), přičemž se domnívá, že přístup, který vnitrostátní soudy zvolily v tomto případě, není ani svévolný, ani zjevně nepřiměřený.

167. Zbývá tedy ještě posoudit, zda je zvolený přístup vnitrostátních soudů v souladu s požadavky plynoucími z čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

(iii) Slučitelnost zvoleného přístupu s čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy

168. Článek 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy nespécifikuje činy, které jsou trestněprávně postižitelné a pro které může být osoba s „duševní nemocí“ omezena na svobodě. Předchozí spáchání trestného činu není ani podmínkou pro zbavení svobody (Inseher proti Německu, citováno výše, § 157). Toto ustanovení vyžaduje pouze spolehlivé zjištění, že osoba trpí duševní nemocí, že tato nemoc je takového druhu nebo závažnosti, že odůvodňuje nucené omezení svobody, a že uvedená nemoc trvá po celou dobu omezení na svobodě (viz výše, bod 135).

169. Úmluva tedy nevyžaduje, aby vnitrostátní orgány při posuzování, zda duševní nemoc trvá, braly v úvahu povahu činů spáchaných dotyčnou osobou, které předtím vedly k jejímu nucenému omezení na svobodě.

170. Není sporu o tom, že první dvě podmínky uvedené v bodě 168 výše byly v projednávané věci splněny (viz také bod 146 výše).

171. Pokud jde o třetí podmínku, tj. přetrvávání duševní nemoci, bez níž nelze v omezení na svobodě pokračovat, Soud konstatuje, že stěžovatelé výslovně uvedli, že naplnění této podmínky nezpochybňují a že duševními nemocemi stále trpí [viz bod 115 (...) výše].

172. Soud nicméně připomíná, že je třeba brát v úvahu aktuální duševní stav dotčené osoby. V tomto ohledu je posouzení provedené vnitrostátními soudy nutně proměnlivé, neboť zohledněny musí být vždy případné změny duševního stavu osoby omezené na svobodě, ke kterým dojde po přijetí

rozhodnutí o umístění do nucené detence (Ilmseher proti Německu, citováno výše, § 134).

173. Soud podotýká, že třetí podmínka plynoucí z rozsudku ve věci Winterwerp proti Nizozemsku (citováno výše, § 39) byla do vnitrostátního práva promítnuta zavedením automatického pravidelného přezkumu (...), během něhož mohou osoby v detenci mimo jiné namítat, že se jejich duševní stav stabilizoval a že již nepředstavují nebezpečí pro společnost, žádat o různá praktická opatření při samotném výkonu rozhodnutí o omezení na svobodě, jakož i navrhnout propuštění z detence ...

174. Podle čl. 66 zákona o nucené detenci lze rozhodnout o propuštění z detence až po uplynutí tříleté zkušební doby (k tomu viz níže posouzení s ohledem na čl. 5 odst. 4 Úmluvy), a za předpokladu, že se duševní nemoc osoby stabilizovala natolik, že již neexistují důvodné obavy, že se dotyčný v důsledku této své duševní nemoci, případně v kombinaci s dalšími rizikovými faktory, opět dopustí činů, které lze kvalifikovat jako trestné (...). Při rozhodování o tom, zda může být dotyčná osoba propuštěna na svobodu, nebo zda je její další umístění v nucené detenci odůvodněné, se tedy bere v úvahu pouze aktuální duševní stav osoby omezené na svobodě a aktuální riziko opětovného páčání trestné činnosti. Rozhodující je tedy stav v době, kdy se provádí přezkum.

175. Na základě těchto úvah se CPS zabývala žádostmi stěžovatelů o jejich propuštění z detence (...). Nezohlednila přitom povahu činů, kterých se stěžovatelé dopustili a které byly důvodem pro uložení nucené detence. Naopak posuzovala, zda se duševní stav stěžovatelů v dostatečné míře stabilizoval. Na základě dostupných informací dospěla CPS k závěru, že nikoli (...).

176. V rámci tohoto posouzení CPS zkoumala, zda duševní nemoc u stěžovatelů přetrvává, jak to vyžaduje čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

177. Soud v tomto směru poznamenává, že během naposledy provedeného pravidelného přezkumu duševního stavu stěžovatelů se CPS domnívala, že stále existuje vysoké riziko, že se dopustí dalších násilných činů (...).

(iv) Závěr o zákonnosti detence

178. S ohledem na rozsah sporu před velkým senátem (...) a na výše uvedené úvahy dospěl Soud k závěru, že omezení stěžovatelů na svobodě má i nadále platný právní základ a že jejich zbavení svobody je zákonné.

179. Z uvedeného plyne, že nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

III. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 4 ÚMLUVY

180. Stěžovatelé rovněž namítli porušení čl. 5 odst. 4 a čl. 13 Úmluvy. Konkrétně uvedli, že podle vnitrostátního zákona nebylo možné zajistit jejich okamžité a úplné propuštění.

181. Článek 5 odst. 4 Úmluvy představuje lex specialis ve vztahu k obecnějším požadavkům plynoucím z čl. 13 Úmluvy (viz A. a ostatní proti Spojenému království, č. 3455/05, rozsudek velkého senátu ze dne 19. 2. 2009, § 202; a Khlaifia a ostatní proti Itálii, citováno výše, § 266). Stížnost proto bude posouzena pouze z hlediska čl. 5 odst. 4 Úmluvy, který zní takto:

„4. Každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

A. Senátní rozsudek

182. Rozhodující senát (čtvrtá sekce Soudu) konstatoval, že v případě stěžovatelů byla podmínka stanovená v čl. 66 zákona o nucené detenci, tj. uběhnutí tříleté zkušební doby před vznikem nároku na konečné propuštění z detence, pouze jedním z důvodů, kterými bylo odůvodněno zamítnutí žádosti stěžovatelů na propuštění z detence. Senát dále uvedl, že stěžovatelé před kasačním soudem ani před Soudem netvrdili, že duševní nemoci, které odůvodňovaly jejich nucené omezení na svobodě, již netrávají nebo že se jejich duševní stav zlepšil natolik, aby umožnil propuštění stěžovatelů z nucené detence. Proto rozhodl, že k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy nedošlo.

B. Vyjádření stran

1. Stěžovatelé

183. Stěžovatelé poukázali na to, že zákon o sociální ochraně z roku 1930 stanovil, že osoba může být propuštěna z detence kdykoli, pokud se její duševní stav dostatečně zlepšil a jestliže jsou splněny podmínky pro její opětovné začlenění do společnosti (...). To bylo podle jejich názoru v souladu s požadavky čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Tato možnost však již není k dispozici podle čl. 66 zákona o nucené detenci, který byl přijat v roce 2014: osoby, které přestaly splňovat Winterwerpova kritéria, již nemohou docílit okamžitého propuštění na svobodu. Znění zákona tak je podle jejich názoru neslučitelné s požadavky čl. 5 odst. 4 Úmluvy (...).

2. Vláda

184. Vláda je toho názoru, že pokud byla detence stěžovatelů zákonná, není možné důvodně argumentovat, že měli být okamžitě a s konečnou platností propuštěni na svobodu. Dále uvedla, že zákon o nucené detenci zajišťuje účinný přezkum omezení na svobodě prostřednictvím automatických a pravidelných kontrol a projednání věci ve zrychleném řízení (...). Proti rozhodnutím CPS týkajících se praktických opatření souvisejících s omezením na svobodě a propouštěním z detence bylo navíc možné podat odvolání (...). V daném případě tak měli stěžovatelé možnost dosáhnout pravidelného přezkumu zákonnosti jejich detence. Jimi vznesené námitky přitom byly posouzeny CPS a následně kasačním soudem, který je shledal jako neopodstatněné. Samotná skutečnost, že odvolání stěžovatelů nebyla úspěšná, nemůže podle názoru vlády zpochybnit účinnost přezkumu, který vnitrostátní soudy provedly.

185. Vláda zdůraznila, že v případě stěžovatelů nebyly naplněny podmínky pro jejich konečné propuštění z detence, jež jsou stanoveny v čl. 66 zákona o nucené detenci: neuplynula tříletá zkušební doba a stěžovatelé neprokázali, ba ani netvrdili, že se jejich duševní stav stabilizoval natolik, aby bylo možné je z detence propustit. Vláda vedle toho připomněla výklad, který ve vztahu k nutnosti splnit podmínku uplynutí tříleté zkušební doby zaujal kasační soud. Z těchto důvodů dospěla vláda k závěru, že požadavky čl. 5 odst. 4 Úmluvy byly ve věci stěžovatelů naplněny.

C. Posouzení Soudu

1. Obecné principy stanovené v judikatuře Soudu k čl. 5 odst. 4 Úmluvy

186. Článek 5 odst. 4 Úmluvy opravňuje zatčenou nebo drženou osobu k podání návrhu na zahájení řízení, v rámci něhož se přezkoumá splnění procesních a hmotněprávních podmínek „zákonosti“ zbavení svobody ve smyslu Úmluvy. Pojem „zákonosti“ uvedený v čl. 5 odst. 4 Úmluvy má stejný význam jako „zákonost“ podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy, takže zatčená nebo držená osoba má právo na přezkum „zákonosti“ svého omezení na svobodě nejen z hlediska požadavků vnitrostátního práva, ale též požadavků Úmluvy, obecných zásad z ní vyplývajících a důvodů přípustného zbavení svobody podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Článek 5 odst. 4 Úmluvy nezaručuje právo na soudní přezkum v takové šíři, aby soud mohl ve všech aspektech případu (...) nahradit vlastním uvážením rozhodnutí

příslušného orgánu. Přezkum by nicméně měl být dostatečně široký, aby se vztahoval na podmínky, které jsou nezbytné pro „zákonné“ držení osob podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz A. a ostatní proti Spojenému království, citováno výše, § 202; a Khlaifia a ostatní proti Itálii, citováno výše, § 128 a tam uvedená judikatura).

187. Kromě zaručení práva zatčených nebo držených osob na zahájení řízení čl. 5 odst. 4 Úmluvy zakládá těmto osobám dále i právo, aby soud na základě takového návrhu rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody urychleně a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné (viz Mooren proti Německu, citováno výše, § 106; Idalov proti Rusku, č. 5826/03, rozsudek velkého senátu ze dne 22. 5. 2012, § 154; Khlaifia a ostatní proti Itálii, citováno výše, § 131; a Ilmseher proti Německu, citováno výše, § 251).

2. Aplikace uvedených principů na posuzovaný případ

188. Soud připomíná, že neshledal žádné porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy (viz bod 179 výše). Samotná skutečnost, že Soud neshledal porušení požadavků, jež plynou z čl. 5 odst. 1 Úmluvy, však neznamená, že je zbaven povinnosti provést přezkum, zda nedošlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy; oba odstavce jsou samostatná ustanovení, a proto dodržení jednoho z nich nutně neznamená, že došlo rovněž k dodržení toho druhého (viz Douiyeb proti Nizozemsku, č. 31464/96, rozsudek velkého senátu ze dne 4. 8. 1999, § 37; a Mooren proti Německu, citováno výše, § 88).

189. Stěžovatelé tvrdí, že vzhledem k nezákonnosti jejich omezení na svobodě měli mít možnost dosáhnout okamžitého a bezpodmínečného propuštění. Zákon o nucené detenci však tuto možnost neposkytuje.

190. Soud na úvod uvádí, že vzhledem k jeho předchozímu závěru, že omezení stěžovatelů na svobodě je zákonné ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy, nevyžaduje čl. 5 odst. 4 Úmluvy, aby bylo nařízeno okamžité propuštění stěžovatelů.

191. Toto ustanovení však zaručuje, že „osoba duševně nemocná“, jež je držena v detenci po neurčitou nebo dlouhou dobu, má v zásadě právo (...), obrátit se „v přiměřených časových intervalech“ na soud, aby přezkoumal „zákonnost“ jejího omezení na svobodě ve smyslu Úmluvy (viz Stanev proti Bulharsku, citováno výše, § 171).

192. Stěžovatelé netvrdí, že by jim tato možnost byla v projednávaném případě odepřena. Soud konstatuje, že stěžovatelé využili možnosti každoročního pravidelného přezkumu ze strany CPS, jimž mohli předkládat návrhy týkající se praktických opatření výkonu detence, včetně žádostí o propuštění. Následně mohli proti rozhodnutím CPS podat odvolání ke kasačnímu soudu. V případě stěžovatelů přitom uplynul mezi rozhodnutím CPS a rozsudkem kasačního soudu méně než jeden měsíc. Stěžovatelé neuvedli žádné argumenty na podporu závěru, že neměli k dispozici opravný prostředek před soudem, který by urychleně rozhodl o zákonnosti jejich omezení na svobodě a o jejich žádosti o propuštění.

193. Soud připomíná, že stěžovatelé spatřují pochybení státu pouze v té skutečnosti, že podle účinné právní úpravy není možné docílit jejich okamžitého a úplného propuštění z detence, a to z důvodu existence požadavku na uplynutí tříleté zkušební doby, jež je stanoven v čl. 66 zákona o nucené detenci. V této souvislosti však Soud poznamenává, že uvedené ustanovení vyžaduje k propuštění osoby z detence kumulativní splnění dvou podmínek (...). Zaprvé, musí dojít k uplynutí tříleté zkušební doby; zadruhé, duševní nemoc osoby omezené na svobodě se musí stabilizovat natolik, že již neexistují důvodné obavy, že se tato osoba bez ohledu na svou duševní nemoc, případně v kombinaci s dalšími rizikovými faktory, dopustí dalších činů, které poškozují nebo ohrožují fyzickou či duševní integritu jiné osoby.

194. Zdá se tedy, že zákonná podmínka vyžadující uplynutí tříleté zkušební doby v zásadě zabraňuje osobě ve využití jejího práva zakotveného v čl. 5 odst. 4 Úmluvy, tj. dosáhnout soudního rozhodnutí, kterým bude detence ukončena v případě, že se ukáže, že je nezákonná (viz bod 187 výše).

195. Za této situace však Soud připomíná, že jeho úkolem není rozhodovat in abstracto, zda je určité vnitrostátní ustanovení slučitelné s Úmluvou. Musí se omezit pouze na ověřování, zda určitý způsob, jakým byl zákon za konkrétních okolností případu aplikován, byl v souladu s Úmluvou (viz *Paradiso a Campanelli proti Itálii*, č. 25358/12, rozsudek velkého senátu ze dne 24. 1. 2017, § 180).

196. Soud v tomto kontextu podotýká, že v projednávaném případě odmítly vnitrostátní soudy vyhovět žádosti stěžovatelů o propuštění z detence z důvodu, že nebyla splněna ani jedna ze dvou podmínek stanovených v čl. 66 zákona o nucené detenci: jejich duševní stav se dostatečně nezlepšil a neuplynula tříletá zkušební doba (...). Stěžovatelé nezpochybňují, že jejich duševní nemoci nadále trvají; netvrdí ani, že se jejich duševní stav stabilizoval natolik, že nepředstavují další nebezpečí pro společnost (...). Podmínka uplynutí tříleté zkušební doby tedy nebyla v projednávané věci rozhodující, neboť byla pouze jedním z důvodů, pro které CPS odmítla vyhovět jejich žádosti o okamžité a úplné propuštění z detence.

197. Soud nadto vítá skutečnost, že kasační soud v mezích vyložil sporné ustanovení ve světle čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy a rozhodl, že osoba v nucené detenci, která již není duševně nemocná a pro společnost nebezpečná, musí být propuštěna na svobodu i v případě, kdy k uplynutí tříleté zkušební doby ještě nedošlo (...).

198. S ohledem na výše uvedené úvahy dospěl Soud k závěru, že k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy nedošlo.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Vyhovuje, jednomyslně, předběžné námitce vlády ohledně rozsahu přezkumu věci před velkým senátem;
2. Rozhoduje, čtrnácti hlasy proti třem, že v projednávané věci nedošlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy;
3. Rozhoduje, čtrnácti hlasy proti třem, že v projednávané věci nedošlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

(Zpracoval Mgr. Lukáš Boháček)